

Cuprins

<i>Prefață la ediția în limba română</i>	9
<i>În loc de mulțumiri</i>	11
<i>Introducere în federalismul european</i>	13

Partea I

De la origini la Actul Unic European

Secțiunea I. Evoluția Proiectelor Uniunii Europene

Capitolul I. Procesul îndelungat de maturizare a proiectelor europene :	
de la Uniunea Paneuropeană la Congresul de la Haga	21
1. Nașterea ideii europene (secolele XIII-XX)	21
2. Uniunea Paneuropeană și Proiectul Briand (1924-1930)	22
3. Europa Unită în timpul Rezistenței (1939-1945)	24
Capitolul II. Rolul decisiv al mișcărilor europene	28
1. Nașterea mișcărilor europene (1946-1947)	28
2. Congresul de la Montreux : Denis de Rougemont și Maurice Allais (1947)	30
3. Congresul de la Haga și înființarea Mișcării Europene	33
4. Congresul celei de-a 40-a aniversări (1988)	37

Secțiunea a II-a. Ocazii pierdute sau jaloane ale uniunii politice

Capitolul I. Un proiect de uniune îndrăzneț pentru secolul său (1949)	41
1. Modelul prezidențial și federalist	41
2. Misiunea Uniunii	42
3. Organizarea Uniunii	43
Capitolul II. O comunitate politică europeană ratată	47
1. De la Declarația Schuman la proiectul Adunării ad-hoc (1950-1953)	47
2. Originalitatea proiectului : Parlament bicameral, desemnarea Consiliului și votul majoritar	50
3. Atribuțiile Comunității politice	54
4. Un proiect de inspirație federalistă	56
Capitolul III. O inițiativă gaullistă : Proiectul Fouchet (1960-1962)	58
1. Europa statelor <i>versus</i> Europa supranațională	58

2. Ce fel de Uniune Europeană ?	60
3. Caracteristicile Proiectului Fouchet	61
4. Schimbările prezidențiale	64
5. Uniunea politică în pană	65
Capitolul IV. O misiune fără viitor : Raportul Tindemans (1975)	68
1. Identitatea europeană	68
2. Echilibrul instituțional și consolidarea Comisiei	71

Secțiunea a III-a. Dinamica instituțiilor comunitare

Capitolul I. Nașterea și dezvoltarea comunităților europene	75
1. De la promovare la primele realizări	75
2. Rolul personalităților europene	79
3. Dinamica crizelor : 1963 și 1965	83
4. Compromisul privind dezacordul comun de la Luxemburg (1966).....	88
Capitolul II. Un sistem politic embrionar : instituții decizionale și consultative	91
1. Portretul politic al Comisiei	92
2. Descrierea Consiliului	96
3. Dinamica Curții de Justiție	99
4. Guvernarea comitetelor ?	100
Capitolul III. Parlamentul European : structură și funcții	103
1. Reprezentarea parlamentară și majoritatea europeană	103
2. Funcțiile Parlamentului European și evoluția acestora	107

Secțiunea a IV-a. De la proiectul Parlamentului European privind crearea Uniunii Europene (1984) la Actul Unic European (1987)

Capitolul I. Proiectul Parlamentului European, așa-numitul Proiect Spinelli, 1981-1984	115
1. Origini și protagoniști	115
2. Filosofia generală și principiile de bază	118
3. Consolidarea instituțiilor și a puterilor comune	120
Capitolul II. Un moment decisiv : Actul Unic European (1987)	125
1. Consiliul European și negocierea prin sinergie	126
2. Piața internă și politicile adiacente	130
3. Reactivarea procesului de angrenare și readaptarea instituțiilor	136
4. Consiliul European, cooperarea politică și susținerea opiniei publice	140
5. Un moment decisiv : noua abordare federalistă	143

Partea a II-a

Integrare și inovare politică

Secțiunea a V-a. Procesul de integrare

Capitolul I. Societatea europeană în formare	153
Capitolul II. Factorii economici : întreprinderile mari și IMM-urile	157

Capitolul III. Rețele de grupuri de interese comunitare	160
--	-----

Capitolul IV. Partidele politice, liderii și opinia publică	167
--	-----

Secțiunea a VI-a. Procesul decizional și efectele de angrenare

Capitolul I. Procesul decizional	173
---	-----

1. Procesul decizional : schema generală conform Tratatului de la Roma (1957)	173
2. Actul Unic : îmbunătățirea procesului decizional	179
3. Consolidarea rolului Parlamentului European	183

Capitolul II. Procesul de integrare informală	187
--	-----

1. Parlamentul European, noua țintă a grupurilor de interese	187
2. Consultarea instituționalizată și tradițională	192
3. Participarea informală	197

Partea a III-a

Viitorul federalist al Europei

Secțiunea a VII-a. Era federalismului

Capitolul I. Globalizare versus diferențiere	203
---	-----

1. Dubla tensiune	203
2. Factorii schimbării și ai regionalizării	204
3. O lume multipolară	205

Capitolul II. Actualitatea federalismului	207
--	-----

1. De la federalismul proudhonian la tendințele actuale	207
2. Federația europeană, punctul de întâlnire pentru Denis de Rougemont și Jean Monnet	212
3. Principiile federalismului în opinia lui Denis de Rougemont	214
4. Federalismul în epoca piramidelor răsturnate și a microcomputerelor	218

Capitolul III. Comunitatea Europeană sub semnul federalismului	223
---	-----

1. Un federalism sectorial	223
2. Un sistem instituțional hibrid	225
3. Evoluția federalistă sau regionalistă în statele membre	228
4. O concluzie deschisă spre viitor	229

Secțiunea a VIII-a. Tratatul de la Maastricht: aprofundarea Comunității Europene

Capitolul I. Uniunea cu vocație federală	237
---	-----

1. Salt calitativ sau doar o etapă ?	238
2. Arhitectura generală și obiectivele Uniunii	240
3. Principiul subsidiarității	242
4. Principiile democratice și cetățenia europeană	247

Capitolul II. Aprofundarea integrării economice	250
--	-----

1. Moneda unică și convergența economică	250
2. Coeziunea și politica regională	255

Capitolul III. Inovațiile instituționale	262
1. Confirmarea Consiliului European	262
2. Investiția Comisiei	264
3. Extinderea sferei de aplicare a majorității calificate	265
4. Creșterea puterii Parlamentului European	266
5. Curtea de Conturi promovată la rang de instituție	268
6. Noua dimensiune socială	269
Capitolul IV. Procesul decizional în conformitate cu articolul 189b	272
Secțiunea a IX-a. Comunitatea Europeană pe calea Uniunii politice	
Capitolul I. Dimensiunea afacerilor interne	283
Capitolul II. Considerații generale privind politica externă	288
Capitolul III. Către o politică externă și de securitate comună	295
1. Obiective generale și domenii de activitate	295
2. Politica externă comună	297
3. Spre o politică de apărare europeană : sfârșitul unui tabu ?	300
4. Procesul decizional	303
5. Reflecții cu privire la puterea de decizie	308
Capitolul IV. Comunitatea în fața crizelor externe	313
1. Războiul din Golf	313
2. Comunitatea confruntată cu criza din Iugoslavia	317
<i>Concluzie de etapă deschisă spre viitor</i>	335
Capitolul V. Perioada post-Maastricht și Tratatul de la Amsterdam și Nisa	343
1. Perioada post-Maastricht	343
2. Tratatul de la Amsterdam	355
3. Tratatul de la Nisa	357
Anexă. Cronologie	365
Capitolul VI. Tratatul de la Lisabona și viitorul federației europene	366
1. Un nou tratat	367
2. Parlamentul European	369
3. Președintele Consiliului European	369
4. O dublă președinție în cadrul unui sistem comunitar	370
5. PESC și PESA	370
6. Rolul-cheie al Înalțului Reprezentant	371
7. Către un legislativ bicameral. Consiliul : confuzie sau separare a puterilor ?	373
8. Un Consiliu al statelor ?	374
9. Motorul Uniunii : Comisia Europeană	374
10. Viitorul rol al unui nucleu federativ	378
11. Un bilanț provizoriu	378
<i>Scurtă concluzie deschisă spre viitor</i>	381
<i>În loc de concluzie. Ce rămâne din Constituția Europeană</i>	382

De o altă natură, criza internă a scaunului gol din 1965 a avut un efect pe termen lung mai profund asupra funcționării instituțiilor europene, suspendând introducerea regulii majorității ponderate și păstrând în vigoare regula unanimității în cadrul Consiliului. Totuși, ea a demonstrat, dacă mai era necesar, forța irezistibilă a mișcării de integrare declanșate de Comunitățile Europene și a dezvoltării solidarității de fapt dintre țări și actorii socioeconomi.

Fără a relua dezbaterile privind cauzele crizei, constatăm că propunerea Comisiei Hallstein avea un dublu obiectiv: asigurarea finanțării politicii agricole și creșterea puterilor Parlamentului European. Pentru a oferi o bază solidă susținerii financiare a politicii agricole comune, ea prevedea crearea unei „casierii comune”, alimentată de drepturile vamale și de impozitele agricole. Această autonomie bugetară trebuia să fie completată de un control parlamentar. Propunerea Comisiei Hallstein, dând satisfacție Franței cu privire la finanțarea agriculturii, prevedea și o creștere a puterilor Parlamentului European. Logica măsurii luate nu avea decât un cusur: importanța primordială acordată de generalul de Gaulle politicii de administrare.

De aici și refuzul acestuia exprimat prin politica scaunului gol, practică începând cu sfârșitul lunii iunie 1965, care, blocând inițiativele și dezvoltarea Comunității, urma să-i paralizeze funcționarea și să îi taie elanul. Motivele unei asemenea atitudini păreau mai clare în lumina conferinței de presă a generalului de Gaulle din septembrie 1965. În analiza sa, Comisia era prezentată ca o viitoare putere financiară, un viitor guvern european cu resurse proprii și care dispune de un important drept de inițiativă. Nu era oare vorba despre ambiția președintelui Hallstein, ale cărui pretenții, legate inclusiv de covorul roșu, nu făceau decât să exacerbeze voința generalului de a apăra puterea statului-națiune în fața puterii emergente a unei Comunități supranaționale? În plus, orice creștere a competențelor Parlamentului European, fie și asociată cu o compensație financiară substanțială, nu putea decât să lovească în logica gaullistă, care tindea să consolideze în Franța puterea executivă, în defavoarea puterilor Adunării Naționale. Prin urmare, cum putea fi făcut să accepte pe plan european ceea ce combătea cu încăpățănare pe plan național? Pe scurt, în spatele acestor diverse interpretări se întrevide dorința de a contra orice putere europeană sau internațională care ar putea concura sau chiar amenința grandezza și puterea națională a Franței. O astfel de dorință se înscrie în logica luptei duse de generalul de Gaulle în timpul și după cel de-al Doilea Război Mondial. Politica scaunului gol dusă de acesta a provocat o criză care a paralizat Comunitatea și, în același timp, a dat naștere unei nesiguranțe cu privire la viitorul Comunității, riscând să diminueze elanul economic pe care îl declanșase. Amenințarea politicii scaunului gol, care plana asupra existenței și viitorului Comunității Europene, a provocat o serie de reacții atât din partea guvernelor partenere ale Franței, cât și din partea grupurilor de interese comunitare și franceze. Reacțiile diverșilor actori socioeconomi au dezvoltat rolul pe care aceștia îl au în formarea unui strat social european și în funcționarea Comunității. Reacția agricultorilor, la fel ca și cea a altor grupuri, se manifestă rapid. Din 8 iulie, COPA (Comitetul Organizațiilor Profesionale Agricole ale Uniunii Europene) exprimă profunda îngrijorare a lumii agricole cu privire la criză și cere

celor șase guverne să rezolve dificultățile, prin respectarea Tratatului de la Roma. În zilele următoare, au avut loc consultări între COPA, UNICE (Uniunea Industriilor din Comunitatea Europeană) și cele două secretariate sindicale europene rezultatul fiind o declarație comună ce viza asigurarea unei linii de acțiune comune, apărarea CEE și solicitarea continuării dezvoltării sale.

Toate grupurile comunitare agricole (COPA, COGECA – Comitetul General al Cooperativelor Agricole din Uniunea Europeană –, organizații ale lucrătorilor agricoli) au luat poziție în mai multe rânduri în favoarea integrării. Totuși, nu putem trece sub tăcere faptul că în cadrul COPA au apărut mai mult sau mai puțin discret anumite divergențe tradiționale. De fapt, dacă organismele profesionale franceze, în special FNSEA, au inițiat lupta pentru apărarea Tratatului de la Roma, organizația fermierilor germani (Deutscher Bauernverband) pare că a profitat de o asemenea ocazie pentru a-și reafirma poziția tradițională. Totuși, ca urmare a declanșării crizei, cei cinci parteneri ai Franței își definiseră o poziție comună cu privire la finanțarea politicii agricole. În consecință, punctul esențial asupra căruia trebuia să își concentreze presiunea pentru a pune capăt crizei era politica europeană a guvernului francez. Prin urmare, revendicările germane au avut doar o amploare limitată, în vreme ce acțiunea organizațiilor agricole franceze, care coincidea cu pozițiile altor organisme profesionale franceze și ale grupurilor constituite la nivel comunitar, erau susceptibile să exercite o influență directă și hotărâtoare asupra derulării evenimentelor și deznodământului crizei.

În privința industriilor, UNICE a luat poziție în două rânduri, la 6 iulie, apoi la 7 octombrie 1965. La câteva zile după izbucnirea crizei, UNICE publică un comunicat care amintește că integrarea reprezintă un fenomen dinamic: prin urmare, orice stopare a dezvoltării sale ar compromite iremediabil rezultatele obținute și chiar viitorul Comunității. UNICE mai consideră că o astfel de situație ar avea repercusiuni nu doar asupra industriei, ci și asupra ansamblului de forțe economice și sociale. De aceea, ea lansează „un apel urgent către guvernele și instituțiile comunitare pentru ca interesul superior al Comunității să prevaleze și ca, în acest spirit, să se găsească rapid o soluție pentru starea de criză”.

Al doilea comunicat al UNICE din 7 octombrie 1965 va fi mult mai explicit. El este rezultatul unei deliberări a Consiliului Președinților, reunit la Paris cu această ocazie. După o scurtă reamintire a atașamentului patronatului față de Comunitate, factor de expansiune economică, precum și a consecințelor grave care ar putea rezulta din stoparea dezvoltării sale, UNICE își afirmă solidaritatea cu reacția care se manifestă în întreprinderi. În opinia sa, integrarea economică a scos la iveală o comunitate de interese și a creat legături noi, a căror mărturie sunt numeroasele inițiative în scopul cooperării. De mai mulți ani, deciziile întreprinderilor și opțiunile în materie de politică economică ce influențează viitorul au fost adoptate în perspectiva desăvârșirii Pieței comune. Orice incertitudine cu privire la viitorul integrării riscă să pună din nou în discuție transformările structurale, care trebuie să permită industriei să se adapteze la concurența internațională tot mai acerbă. De aceea, UNICE consideră că este necesar ca guvernele să respecte etapele stabilite pentru

realizarea proiectului comunitar, pentru ca și întreprinderile să poată respecta un program. Patronatul este pregătit să accepte sacrificiile, în perspectiva creșterii prosperității datorate extinderii pieței. Totuși, industria nu poate accepta ca o astfel de perspectivă să fie compromisă de incidente politice care s-ar putea repeta.

Începând cu 7 iulie 1965, într-o declarație a Secretariatului Confederației Internaționale a Sindicatelor Libere (CISL) este menționată profunda îngrijorare a sindicatelor cu privire la criza europeană. La 26 iulie, într-o scrisoare către președintele Consiliului de Miniștri, L. Rosenberg și H. Buitter fac un apel urgent către membrii Consiliului, cerându-le să se reunească în cadrul instituțiilor CEE „pentru a continua negocierile care vor permite desfășurarea pe mai departe a activității de integrare și de consolidare a instituțiilor democratice ale Comunității”. La 30 septembrie, cu ocazia unei reuniuni extraordinare în cursul căreia președintele Comisiei, W. Hallstein, ia cuvântul, Comitetul Executiv își confirmă poziția fermă împotriva oricărei tentative de întoarcere la „sistemul depășit al relațiilor bilaterale sau multilaterale dintre guverne” și afirmă că sindicatele „vor face tot posibilul ca să apere respectarea dispozițiilor tratatului și menținerea competențelor supranaționale exercitate de organele Comunităților”. În declarația sa din 27 octombrie, H. Buitter, încântat de reuniunea celor cinci membri ai Consiliului din 25 și 26 octombrie, subliniază că o reuniune a Consiliului fără Comisie nu este acceptabilă „decât dacă ordinea de zi a unei astfel de ședințe nu compromite fidelitatea față de tratate...”.

Pentru a-și susține acțiunea, Secretariatul găzduiește la Paris, pe 19 noiembrie, o nouă ședință a Comitetului Executiv cu privire la evoluția crizei – ședință urmată de o „manifestație europeană”, organizată de CGT-FO (Confederația Generală a Muncii – Forța Muncitorească). În declarația făcută cu ocazia acelei manifestări, sindicatele, după ce au cerut „respectarea integrală” a tratatelor și au solicitat „aplicarea lor hotărâtă”, opun refuzul lor „oricărei tentative de a rezolva problemele economice, sociale și politice ale epocii noastre prin metodele autoritare și naționaliste ale secolului al XIX-lea”.

Atitudinea Confederației Internaționale a Sindicatelor Creștine (CISC) nu diferă de cea a secretariatului CISL. În moțiunea sa din 15 iulie 1965, Biroul Executiv afirmă că „integrarea este o necesitate absolută pentru popoarele Europei angajate pe această cale” și că o asemenea experiență „trebuie să reușească, având în vedere valoarea de exemplu pentru țările Europei și pentru celelalte regiuni ale lumii”. De asemenea, din moțiune reiese că integrarea economică și socială postulează unificarea politică a Europei prin căi democratice. La 4 noiembrie, Comitetul director al organizației confirmă moțiunea adoptată de Biroul Executiv și face un apel către guvernele țărilor membre „pentru a restabili unitatea celor Șase fără a renunța la nimic din Tratatul de la Roma și Paris”. Convergența pozițiilor va conduce cele două organizații la demersuri comune, dintre care cel mai semnificativ este reuniunea din 27 ianuarie, din ajunul celei de-a doua ședințe extraordinare a Consiliului de Miniștri. În logica apărării Comunității, după stabilirea de către cele două confederații a unor legături cu COPA și UNICE cu ocazia acelei crize, are loc o reuniune a celor patru

organisme la Bruxelles, pe 16 iulie 1965. Comunicatul menționează îngrijorarea care domnește în rândul participanților și dorința lor de a continua integrarea europeană, exprimând, în același timp, dorința celor patru grupuri de a păstra legătura „pentru a urmări împreună evoluția situației”.

Aceste reacții ale rețelei comunitare de grupuri de interese centrale au beneficiat de o susținere puternică din partea multor grupuri naționale. Astfel, de exemplu, patronatul belgian și cel german și-au exprimat poziția, iar patronatul francez a întreprins o acțiune energetică în favoarea Comunității. În septembrie, Federația Industriilor Belgiene (FIB) face un apel către guvernul belgian pentru a salva viitorul CEE, în interesul vital al economiei belgiene și pentru a face tot posibilul în vederea depășirii rapide a crizei de către Comunitate: „incertitudinea actuală – se spune în comunicat – aduce atingere dezvoltării economice și progresului social al CEE”. La rândul său, Bundesverband der Deutschen Industrie (BDI) și conducătorii săi se vor pronunța în repetate rânduri pentru găsirea unei soluții la criză. La 1 octombrie, într-o declarație ce cuprindea zece puncte, Federația solicită reînceperea negocierilor: după ce a analizat principalele probleme care trebuiau rezolvate, subliniază importanța acordată integrării europene de către industria germană. Și Consiliul Național al Patronatului Francez (CNPF) declară că nu este de dorit o întrerupere prelungită a activităților Comunității și că acest lucru va avea „pentru toți urmări dintre cele mai grave”. Dar demersurile CNPF nu se limitează doar la declarații și la comunicate de presă. Conștient de amenințarea care planează asupra industriei naționale, patronatul francez își însărcinează experții să studieze efectele crizei asupra economiei franceze și să analizeze efectele unui blocaj asupra punerii în practică a Pieței comune. În ceea ce privește problemele comerciale, experții semnalează că, din 1958 până în 1964, exporturile industriale ale Franței către CEE au crescut cu 95%, iar cele către țările terțe cu 40%. Cât despre exporturile agricole către CEE, ele au crescut cu 253%, iar cele către țările terțe cu 52%. Aceste cifre oferă o idee precisă cu privire la riscurile economiei franceze în cazul în care ar fi compromisă dezvoltarea Pieței comune. Pe de altă parte, experții constată că lăsarea în suspensie a Pieței comune ar întârzia cu siguranță luarea unor decizii privind măsurile de luptă împotriva dumpingului, primele sau subvențiile, precum și elaborarea politicilor comune.

Din raport se desprinde ideea că incertitudinea sorții Pieței comune i-ar putea determina destul de rapid pe șefii întreprinderilor franceze să își amâne sau să își reducă programele de investiții ori de reformă, Piața comună exercitând o influență considerabilă în acest domeniu. Este evident că raportul, destinat guvernului francez, nu este o declarație de politică generală, ci o luare de poziție detaliată, presupunând evaluarea efectelor negative pe care ar putea să le aibă prelungirea crizei în toate sectoarele economiei franceze. Nu mai este vorba, pentru patronat, de o dezbatere de principiu, ci de o problemă concretă.

Așa cum era de așteptat, reacțiile cele mai energice au venit din mediile profesionale agricole franceze. Cea mai puternică opoziție față de politica guvernului francez pare să vină din partea președintelui Adunării Permanente a Camerelor Agricole. Totuși, Federația Națională a Sindicatelor Exploatatorilor Agricoli (FNSEA) este cea care, în

ciuda prudenței sale inițiale, prudență care s-a manifestat din nou cu ocazia reuniunii Consiliului de Administrație din 16 septembrie, se va lansa mai direct în acțiunea împotriva autorităților, profitând de pe urma campaniei pentru alegerile prezidențiale din 5 decembrie 1965. O reuniune a Consiliului Național, convocată pentru a discuta prețurile agricole, va da semnalul acestei lupte. Ziarul *Le Monde* din 23 octombrie 1965 sintetizează rezultatele sesiunii Consiliului titrând pe prima pagină: „FNSEA îndeamnă agricultorii să nu mai voteze la 5 decembrie pentru candidatul aflat la putere”. Moțiunea Consiliului Național al FNSEA se încheie în acești termeni :

Consiliul Național, respectând apolitismul sindical care îi interzice să sprijine un candidat, consideră totuși că nu și-ar face datoria dacă nu ar avertiza solemn agricultorii cu privire la consecințele votului pe care îl vor acorda la următoarele alegeri și, în special, la alegerile prezidențiale din 5 decembrie: printr-un asemenea vot, agricultorii aleg în calitate de cetățeni, și nu în funcție de considerente profesionale, dar vor trebui să își asume responsabilitatea, fiind pe deplin conștienți că ar fi total absurd din partea lor să le ceară liderilor lor sindicali să combată o politică pe care par să o aprobe prin votul lor.

Din octombrie 1965 începe campania primelor alegeri prezidențiale prin vot universal direct, în care se înscrie moțiunea FNSEA. În acest mod concret se realizează asocierea alegerilor prezidențiale și a politicii interne franceze cu politica europeană. Dovada tangibilă apare odată ce Comunitatea mai ține de politica externă, ci constituie o parte integrantă a politicii franceze. Cu atât mai mult cu cât deciziile și politicile comunitare produc efecte imediate în spațiul comunitar, care afectează direct guvernele, grupurile de interese, agenții economici și sociali sau chiar partidele politice și opinia publică. Efectele depășesc frontierele naționale, precum și obiectivele principale care le-au fost atribuite. Astfel, o dezbatere cu privire la finanțarea politicii agricole comune și la prelungirile sale instituționale se transformă într-o dezbatere politică generală privind sfera de aplicare și viitorul Comunității Europene, dezbatere în care se implică întâi grupurile socioeconomice afectate direct și apoi partidele și candidații, datorită faptului că aceasta coincide cu alegerile prezidențiale. Într-un asemenea context, candidatura celei de-a treia persoane, Jean Lecanuet, s-a născut dintr-un curent european și atlantist al centrului opus politicii generalului de Gaulle. Urmarea este bine cunoscută: candidatul de Gaulle i-a învins pe François Mitterrand și Jean Lecanuet, dar abia în al doilea tur de scrutin; în consecință, politica europeană a lui de Gaulle, obiectul unui talk show televizat, își schimbă direcția și lasă să se întrevadă un rezultat pozitiv al crizei.

4. Compromisul privind dezacordul comun de la Luxemburg (1966)

Reluarea legăturilor cu partenerii în cursul lunii decembrie 1965, urmată de reuniuni, conduce la un compromis, sau mai degrabă la „dezacordul comun” de la Luxemburg

din 30 ianuarie 1966. Acest acord privind dezacordul blochează, de fapt, accesarea la a treia etapă a Comunității, care prevedea trecerea de la unanimitate la majoritatea calificată în mai multe domenii, printre care și politica agricolă comună. Textul „Compromisului de la Luxemburg” dezvăluie intențiile reale ale președintelui de Gaulle :

1. Atunci când, în cazul deciziilor care ar putea fi luate cu votul majorității, la propunerea Comisiei, sunt în joc interesele foarte importante ale unuia sau mai multor parteneri, membrii Consiliului vor face eforturi, într-un termen rezonabil, să găsească soluții care vor putea fi adoptate de toți membrii Consiliului, respectând interesele lor și pe cele ale Comunității, în conformitate cu articolul 2 din tratat.
2. În ceea ce privește alineatul precedent, delegația franceză estimează că, atunci când este vorba de interese foarte importante, discuția va trebui să se continue până când se ajunge la un acord unanim.
3. Cele șase delegații constată că persistă o divergență cu privire la modul, în care ar trebui să se procedeze în cazul în care nu s-ar ajunge la un acord total.
4. Cele șase delegații consideră totuși că această divergență nu împiedică reluarea normală a lucrărilor Comunității.

Astfel, criza comunitară îi permite Franței să întârzie, timp de mai multe luni, recurgerea la majoritatea calificată, fără însă a o împiedica. Cu atât mai mult cu cât noii membri, cu Marea Britanic în frunte, erau mai degrabă în favoarea invocării „interesului vital”, care asigura, datorită menținerii unanimității, o protecție eficientă a intereselor lor naționale. În această privință, se profila o convergență puțin obișnuită, dar „obiectivă”, între poziția Franței și cea a Angliei. Dar, încă o dată, intenția inițială de protejare a intereselor Franței, în special în domeniul agricol, a produs inversul efectului scontat. În loc să asigure o protecție a politicii agricole comune, arma unanimității a fost utilizată de Marea Britanic pentru a bloca anumite decizii care stabileau prețurile agricole comune. Revenirea lentă la practica votului majoritar a fost reluată abia la începutul anilor '80. La mai bine de douăzeci de ani de la „criza scaunului gol”, Actul Unic European va permite extinderea recurgerii la majoritatea calificată.

Această întârziere prelungită a îngreunat timp de două decenii procesul decizional în Comunitatea Europeană, cu atât mai mult cu cât trecerea la Comunitatea celor Nouă, începând cu anul 1973, a făcut unanimitatea celor Nouă și mai dificil de obținut decât unanimitatea celor Șase. Desigur, în practica comunitară, Consiliul a încercat cel mai adesea să ia decizii prin consens, astfel încât diferența dintre unanimitate și majoritatea calificată a părut că se estompează. În realitate, majoritatea calificată facilitează căutarea unui compromis, rezervând grupului majoritar o poziție de drept puternică : grupul minoritar este dispus să cadă la învoială, conștient că se poate lua și fără el o decizie ; la rândul său, grupul majoritar este dispus la concesiuni în vederea unui consens, considerând că aspectele cele mai importante necesită acordul unui număr cât mai mare de membri pentru aplicarea măsurilor adoptate. Diferența dintre procedura unanimității și procedura majorității este, prin urmare,